

РОЗДІЛ X. ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД: ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ПИТАНЬ

УДК 377.44

І. В. Дубровіна

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито сутність поняття «інформаційно-комунікативний компонент самоосвітньої діяльності учителів музичного мистецтва». Запропоновано класифікацію умінь інформаційно-комунікативного компонента самоосвітньої діяльності вчителів музичного мистецтва в системі післядипломної освіти.

Ключові слова: *компонент самоосвітньої діяльності, творчий учитель, рефлексія, самопізнання, уміння самоосвітньої діяльності.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі модернізації освітнього простору в післядипломній педагогічній освіті відбуваються суттєві зміни. Нова парадигма освіти в Україні сприяє підвищенню статусу самоосвіти в інформаційному суспільстві. Інноваційний зміст упровадження освітніх підходів до використання інформаційно-комунікативних технологій полягає в поступовому зміщенні акцентів у системі «освіта – самоосвіта» до домінування останньої. Самоосвітня діяльність учителів музичного мистецтва в контексті розвитку інформаційно-комунікативних технологій зазнає ґрунтовних змін – оскільки спрямована на професіоналізацію: «надає кожному можливість реалізації власної програми його отримання» [4, с.143]. Серед компонентів самоосвіти виокремлюється інформаційно-комунікативний компонент як такий, що потребує активного становлення на сучасному етапі розвитку компетентностей «творчого учителя».

Інформаційно-комунікативний компонент самоосвіти орієнтує вчителя на створення мультимедійного супроводу уроків музичного мистецтва; вільний відбір необхідної освітньої інформації, що є пріоритетною для музично-естетичного розвитку учнів. Інформаційно-комунікативні вміння самоосвіти вчителів музичного мистецтва спрямовані на вивчення нових музичних редакторів для забезпечення змісту Державних освітніх програм «Музичне мистецтво», «Мистецтво»; реалізацію сучасного авторського пісенного репертуару, підтримку стійкого пізнавального інтересу до вивчення інформаційних технологій з метою підвищення результативності практичної діяльності. Оволодіння інформаційно-комунікативним компонентом допоможе фахівцю самостійно впроваджувати сучасні технічні засоби

навчання, навчить інтегрувати інформаційно-комунікативні технології в структуру уроків мистецького циклу, дозволить розширювати вузькоспеціалізовані технічні знання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі модернізації післядипломної освіти набуває вагомого значення самоосвітня діяльність учителя та його компоненти. Інформаційно-комунікативний компонент самоосвіти вчителя дозволяє спрямовувати індивідуальність на безперервну освіту «протягом життя», забезпечує можливість підвищення кваліфікації на основі володіння інноваційними інформаційно-комунікативними технологіями. Так, у працях В. Балханова, Б. Гершунського, Ю. Кулюткіна, Г. Сухобської компоненти самоосвіти розглядаються як багатоаспектне явище, основними принципами яких є *гуманістична спрямованість, фундаменталізація, професійно-творча спрямованість, мобільність, рефлексія* [1]. *Гуманістична спрямованість компонентів* самоосвіти забезпечує максимальне врахування й удосконалення індивідуально-професійних навичок та умінь учителя. *Фундаменталізація* робить акцент на формування у фахівця базових, професійних знань, які складають єдину світоглядну систему, засновану на сучасній методології професійної діяльності. *Професійно-творча спрямованість* компонентів самоосвіти забезпечує оволодіння необхідними вміннями професійної діяльності для результативності педагогічної праці. *Рефлексія* передбачає цілеспрямовану роботу спеціалістів з формування вмінь порівнювати, аналізувати, узагальнювати, висловлювати оцінні судження, виявляти причинно-наслідкові зв'язки. *Рефлексивні знання* – це вихід на світоглядний (рефлексивний) рівень знань, що передбачає одночасне опанування методології професійної діяльності в рамках конкретної професії [1, с.175].

Мета статті – здійснити аналіз інформаційно-комунікативного компонента самоосвітньої діяльності вчителів музичного мистецтва в системі післядипломної освіти як наукової проблеми; дати визначення складових інформаційно-комунікативного компонента; запропонувати нові форми організації самоосвітньої діяльності на базі сучасних комп'ютерних телекомунікацій.

Виклад основного матеріалу. У сучасній системі післядипломної педагогічної освіти в навчально-тематичних планах курсів підвищення кваліфікації значна увага приділяється самоосвітній діяльності вчителя. Упроваджуються різноманітні форми активної позиції вчителя: участь у спецкурсах, робота над актуальною методичною темою, створення портфоліо вчителя, поповнення знань, організація ділових ігор, опанування науково-методичних технологій самоосвіти, вивчення рекомендованої психолого-педагогічної літератури. Вибір технологій самоосвітньої діяльності здійснюється вчителем з позицій урахування індивідуального педагогічного стилю, потреби в спеціальних мистецько-педагогічних вміннях. Така освітня позиція дозволяє здійснювати адресну допомогу кожному слухачеві курсів підвищення кваліфікації, індивідуалізувати, диференціювати післядипломне

навчання у формі якісного методичного супроводу викладачами закладів післядипломної педагогічної освіти. Цілеспрямована активна пізнавальна самоосвітня діяльність, керована самою особистістю, дозволяє швидко реагувати на виклики часу. Таким чином, самоосвітня діяльність сучасного учителя музичного мистецтва спрямована на безперервне оновлення, розширення, удосконалення наявних знань, умінь у галузі педагогіки, філософії мистецтва, оволодіння художньо-педагогічними та інформаційними технологіями. Цьому сприяє формування готовності до безперервної освіти через спрямування на творчий розвиток професійно-особистісних якостей, готовність до творчого самовираження індивідуальності в сучасному інформаційному середовищі.

А. Войскунський зазначає, що сучасне інформаційне середовище відіграє все більш вагомий роль у професійній діяльності сучасного фахівця, сприяє ефективній самоосвітній діяльності [2, с.240-245]. Комп'ютеризація, широке поширення Інтернет-мережі активізує направленість індивідуальності на самоосвітню діяльність. Таким чином, відбуваються тенденції посилення дидактичних функцій *візуалізації електронно-звукових засобів навчання*, що поглиблюють інтеграційні зв'язки у процесі вивчення предметів мистецького циклу.

Відбуваються процеси активізації уваги учнів до сутності творів мистецтва, що забезпечує психологічну розрядку; знижує стомлюваність, збагачуючи естетичний досвід школярів у полікультурному просторі [3, с.14].

Інформаційно-комунікативний компонент самоосвітньої діяльності вчителів музичного мистецтва забезпечує доступність художньої, навчально-методичної інформації, полегшує її пошук, створює педагогічні умови для розкриття творчого потенціалу особистості, розширює межі самоосвітньої діяльності. Програмні засоби служать засобом самоуправління самоосвітньою діяльністю педагогів, направляють хід навчання, реалізують сучасні дидактичні функції самоосвіти. Використання програмних засобів видозмінює діяльність учителя музичного мистецтва, сприяє її інтенсивності та ефективності, прискорює процес засвоєння емоційного досвіду поколінь, скорочує витрачений час (*наприклад, використання електронної бібліотеки, електронного словника, довідника*); змінює послідовність самоосвітніх дій особистості, замінює одні функції іншими, спрощує пошук необхідної навчально-методичної інформації для забезпечення цілісності уроку музики.

Таким чином, моделювання складових інформаційно-комунікативного компонента, програмні засоби підводять педагога до реалізації поставлених перед системою післядипломної освіти завдань, сприяють формуванню навичок самоосвітніх умінь. Програмні засоби дозволяють підсилити мотивацію до самоосвітньої діяльності, оскільки цьому сприяють *специфіка інформаційно-комунікативного компонента самоосвітньої діяльності та його засобів навчання, зокрема: динамічність і реалістичність візуального та звукового зображення; образність, нетрадиційність запропонованої інформації, модульна організація матеріалу; виклад освітніх завдань в міру*

зростання труднощів, послідовний виклад матеріалу, заохочення правильних відповідей; усунення тимчасового розриву між ознайомленням з новим матеріалом і контролем досягнутих знань; індивідуалізація, цілеспрямоване навчання прийомів самоосвітньої роботи; активізація самостійного пошуку інформації, її творче переосмислення, самостійні дії в соціально-економічних умовах, що постійно змінюються. Програмні електронні засоби сприяють формуванню педагогічної рефлексії та умінь самоаналізу власної діяльності, що дає можливість проаналізувати результати своїх професійних дій, допомагає усунути причини педагогічних помилок, попереджує їх появу у навчальному середовищі.

Інформаційно-комунікативний компонент самоосвіти надає першочергового значення використанню технічних засобів контролю в процесі моніторингу та самовдосконалення вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти. **Інформаційний моніторинг** здійснює оцінку результату виконання тестів, професійно-педагогічних задач, забезпечує діагностику самоосвітніх умінь учителя щодо володіння ІКТ, що підвищує самостійну пізнавальну потребу в оновлених знаннях.

У процесі набуття професійно-педагогічного досвіду інформаційно-комунікативний компонент самоосвіти вчителя відіграє вагомую роль у становленні його рівня саморегуляції, що трансформується під час роботи з програмним забезпеченням у зовнішню стимуляцію і самоуправління активності людини. У процесі організації нетрадиційних проблемних творчо-пошукових занять, тренінгів у системі післядипломної освіти відбувається знайомство та опанування вчителями ІКТ-технологій, що економить час, сприяє самоорганізації особистості. Культурно-інтелектуальний розвиток суспільства визначається ефективністю використаних інформаційних технологій в освітньому просторі, а також рівнем розвитку інформаційно-комунікативного компонента самоосвітньої діяльності сучасного вчителя, що сприяє розвитку творчого потенціалу індивідуальності педагога, його самоосвітньої компетентності в інформаційному суспільстві.

Інформатизація суспільства істотно змінила підходи до самоосвіти: зробила практично загальнодоступними інформацію та знання із різних напрямків професійної діяльності. Інформаційна культура людини, уміння орієнтуватися в сучасних засобах комунікації, користуватися інформаційними ресурсами відображається в **складових інформаційно-комунікативного компонента самоосвітньої діяльності вчителів музичного мистецтва** в системі післядипломної освіти (табл. 1).

Вимоги до формування базової інформаційно-комунікаційної компетенції вчителів передбачають володіння навичками використання ІКТ у своїй педагогічній практиці, сприяють їх інтеграції у навчальний процес, стають засобами підвищення кваліфікації та професійного розвитку. Ефективний розвиток інформаційно-комунікативного компонента самоосвіти можливий лише за рахунок забезпечення певних педагогічних умов – створення відповідного освітнього середовища: сучасної комп'ютерної бази,

програмного забезпечення, вільного доступу до Internet; освітніх ресурсів, які враховують можливості ІКТ, навчально-методичний супровід самоосвітньої траєкторії вчителів у системі післядипломної освіти. Організація проблемно-тематичних курсів підготовки та перепідготовки вчителів у системі післядипломної освіти розроблені на основі особистісно орієнтованого, діяльнісного, рівневого підходу. Подальший супровід діяльності педагога тьютерами адекватний виникаючим педагогічним утрудненням: методологічна підтримка за допомогою дистанційних освітніх технологій; мережева взаємодія практикуючих учителів та експертів для вироблення нових педагогічних ідей. Інформаційний моніторинг дозволяє проводити вимірювання і оцінку результатів самоосвіти педагогів засобами ІКТ, діагностику якості цифрових освітніх ресурсів, що відображають рівень професійної компетентності педагогів; система заліків з курсів орієнтована на самоосвіту за допомогою ІКТ; система преміювання за результатами роботи: за видання методичних посібників, розробку цифрових освітніх ресурсів, проектування навчальних занять з їх застосуванням та ін. Усе вищеперераховане мотивує педагога на самоосвіту за допомогою інформаційно-комунікативного компонента самоосвіти, допомагає йому оволодіти мережевою культурою. У ході використання матеріалів Інтернет-ресурсів необхідно дотримуватись певних правил інформаційної комунікації, наприклад враховувати авторське право, норми спілкування на всіляких форумах, у блогах і чатах. Мова йде про культурний рівень та вихованості творчого вчителя, включеного в комунікативний процес віртуального спілкування за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Таблиця 1.

Складові інформаційно-комунікативного компонента самоосвітньої діяльності вчителів музичного мистецтва в системі післядипломної освіти

1. Загальні уявлення в галузі інформаційних технологій.	2. Планування навчального процесу з використанням інформаційних технологій.	3. Інтеграція інформаційних технологій у програми навчальних дисциплін.	4. Використання інформаційних технологій для підвищення рівня професійної компетенції сучасного вчителя.	5. Розуміння соціальних, етичних, правових і суспільних цінностей використання інформаційних технологій.
6. Інформаційний моніторинг: використання інформаційних технологій для оцінки результатів навчання.				

Вимоги до формування базової інформаційно-комунікаційної компетенції вчителів передбачають володіння навичками використання ІКТ у своїй педагогічній практиці, сприяють їх інтеграції у навчальний процес, стають засобами підвищення кваліфікації та професійного розвитку. Ефективний розвиток інформаційно-комунікативного компонента самоосвіти можливий лише за рахунок забезпечення певних педагогічних умов –

створення відповідного освітнього середовища: сучасної комп'ютерної бази, програмного забезпечення, вільного доступу до Internet; освітніх ресурсів, які враховують можливості ІКТ, навчально-методичний супровід самоосвітньої траєкторії вчителів у системі післядипломної освіти. Організація проблемно-тематичних курсів підготовки та перепідготовки вчителів у системі післядипломної освіти розроблені на основі особистісно орієнтованого, діяльнісного, рівневого підходу. Подальший супровід діяльності педагога тьютерами адекватний виникаючим педагогічним утрудненням: методологічна підтримка за допомогою дистанційних освітніх технологій; мережева взаємодія практикуючих учителів та експертів для вироблення нових педагогічних ідей. Інформаційний моніторинг дозволяє проводити вимірювання і оцінку результатів самоосвіти педагогів засобами ІКТ, діагностику якості цифрових освітніх ресурсів, що відображають рівень професійної компетентності педагогів; система заліків з курсів орієнтована на самоосвіту за допомогою ІКТ; система преміювання за результатами роботи: за видання методичних посібників, розробку цифрових освітніх ресурсів, проектування навчальних занять з їх застосуванням та ін. Усе вищеперераховане мотивує педагога на самоосвіту за допомогою інформаційно-комунікативного компонента самоосвіти, допомагає йому оволодіти мережевою культурою. У ході використання матеріалів Інтернет-ресурсів необхідно дотримуватись певних правил інформаційної комунікації, наприклад враховувати авторське право, норми спілкування на всіляких форумах, у блогах і чатах. Мова йде про культурний рівень та вихованості творчого вчителя, включеного в комунікативний процес віртуального спілкування за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Отже, інформаційну самоосвіту вчителів музичного мистецтва доцільно спрямувати за декількома напрямками: *формування інформаційної інтелігентності педагога; поповнення предметних знань в галузі сучасних технологій освіти; розвиток навичок впевненого користувача різних комунікаційних сервісів, формування вмінь для створення власних інформаційних ресурсів; включення в мережеві професійні спільноти.* До мережевих професійних спільнот відносять: Інтернет-ресурси, створені у формі об'єднань і мережевих спільнот для спілкування педагогів з різних галузей освіти та науки, залучення відомих учених. Такі об'єднання відіграють роль механізмів стимулювання самоосвіти вчителя, зокрема і музичного мистецтва.

Інтернет-форуми об'єднують професіоналів, виступаючи майданчиком обговорення педагогічних проблем, забезпечують доступ до різних джерел інформації, дають можливість самостійно створювати навчальний супровід змісту Державних освітніх програм, передбачають отримання консультаційної допомоги, проводять систематизацію інформаційних матеріалів. Таким чином, кожен учитель, орієнтуючись в інформаційно-освітньому просторі, визначає власну траєкторію розвитку інформаційно-комунікативного компонента

самоосвіти. Інформаційний прогрес у післядипломній освіті зумовлює появу нових форм організації самоосвітньої діяльності на базі сучасних комп'ютерних телекомунікацій: *кейсових технологій, технологій дистанційного навчання, мережових співтовариств педагогів.*

Інформаційно-комунікативний компонент самоосвітньої діяльності трансформує види самоосвітньої діяльності, забезпечує доступність учителя до численних науково-педагогічних конференцій, педагогічних читань, колоквіумів у вимірі світу on-line. Саме мультимедійні технології створюють умови для доступу педагога до різних джерел інформації, мережевого спілкування у чатах, участі в обговоренні педагогічної проблеми на інформаційному форумі, завдяки яким учитель може на якісно новому рівні підготуватися до уроку музичного мистецтва, здійснити педагогічну рефлексію. Завдяки комплексному використанню інформаційно-комунікативний компонент самоосвіти вчителя в системі післядипломної освіти створюються педагогічні умови для повної реалізації творчого педагога, розширюються можливості самоосвітньої діяльності, що у процесі саморозвитку особистості фахівця є засобом самоорганізації, самоуправління у вирішенні професійно-педагогічних задач.

Висновок. Розвиток професійної компетенції учителів музичного мистецтва, задоволення їх професійних запитів в системі післядипломної освіти спрямовується на активне оволодіння та вільне використання інформаційно-комунікаційних технологій у практичній педагогічній діяльності.

Список використаної літератури

1. Балханов В. Встреча с прошлым и будущим: Наука и фундаментализация образования в контексте целостного мировоззрения / В. Балханов. – Улан-Удэ : Изд-во БГУ, 2002. – 232 с.
2. Войскунский, А. Психологические аспекты деятельности человека в Интернет-среде / А. Войскунский // Тезисы 2-й Российской конференции по экологической психологии. – М. : Экопсицентр РОСС, 2000. – С. 240-245.
3. Машбиц Е. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения / Е. Машбиц. – М. : Педагогика, 1998. – 192 с.
4. Морева Н. Педагогика среднего профессионального образования / Н. Морева. – М. : Издательский центр «Академия», – 2001.
5. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX-XX ст.): [хрестоматія] / упор.: Л. Д. Березівська та ін. – К. : Наук. світ, 2003. – 418 с.
6. Жукова Е. Самостоятельная работа студентов: учебное пособие для преподавателей и студентов высшей педагогической школы [текст] / Е. Жукова. – Уфа : Изд-во БГПУ, 2007. – 164 с.

Ірина Дубровина. Информационно-комунікативний компонент самообразовательной деятельности учителей музыкального искусства в системе последипломного образования.

В статье раскрыта сущность понятия «информационно-коммуникативный компонент самообразования учителей музыкального искусства», предложена

классификация умений информационно-коммуникативного компонента самообразовательной деятельности учителей музыкального искусства в системе последилоного образования.

Ключевые слова: *компонент самообразовательной деятельности, творческий учитель, рефлексия, самопознание, умение самообразовательной деятельности.*

Irina Dubrovina. Information and communicative component of self-education of teachers of music in the system of postgraduate education.

The article reveals the essence of the concept of «information-communicative component of self-education of teachers of music», a classification of information and communicative skills component of self-education of teachers of music in the system of postgraduate education.

Key words: *self-education component of a creative teacher, reflection, self-knowledge, the ability to self-education activities.*

УДК 356

Л. В. Кашуба

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті здійснено аналіз проблеми інтегрованого навчання економіки за програмою «Цікава економіка», з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку молодших школярів.

Ключові слова: *економічна освіта, економічне виховання, економічний розвиток*

Постановка проблеми. Економічна освіта стала необхідною умовою будь-якої цілеспрямованої діяльності. Сучасне життя вимагає пошуку нових підходів до виховання маленьких громадян нашої країни, тому що ринкові умови є природним середовищем їхнього існування. Сьогодні навіть молодші школярі мають знати, що таке потреби та обмеженість, як правильно робити вибір і що впливає на вибір, для чого потрібні гроші, як формується бюджет сім'ї, яка країна вважається багатого, що таке власність та як стати власником.

Економічна освіта спрямована, насамперед, на вироблення вміння раціонально використовувати наявні ресурси для задоволення різноманітних потреб. Економічне виховання покликане відіграти важливу роль у формуванні в учнів початкових класів таких якостей, які б відповідали суспільним інтересам і сприяли всебічному розвитку особистості.

Слід зазначити, що свого часу А. С. Макаренко вказував на те, що кожна людина є учасником суспільного виробництва, і чим краще вона підготовлена для цього, тим більше користі принесе державі й собі. Господарське виховання наших дітей повинно полягати в підготовці не тільки повноправного члена сім'ї, а й господаря-громадянина. Предмет варіативного курсу початкової школи «Цікава економіка» посідає важливе місце в шкільній